

Temeljne pravice

Zagotavljanje svobode, demokracije in pravne države

Evropska komisija

Generalni direktorat za
PRAVOSODJE, SVOBODO IN VARNOST

Unija, utemeljena na temeljnih pravicah

Evropska unija si že dolgo prizadeva zaščititi človekove pravice in temeljne svoboščine. To se je začelo s sodno prakso, ki jo od šestdesetih let naprej razvija Sodišče Evropskih skupnosti in z uporabo zakonodaje Skupnosti ščiti temeljne pravice državljanov.

Te pravice so sedaj zapisane v **Listini Evropske unije o temeljnih človekovih pravicah**, jasnem in jedrnatem poročilu o pravicah, ki so skupne prebivalcem vseh 25 držav članic. Te pravice so razdeljene na šest rubrik: **čast, svoboščine, enakost, solidarnost, državljanske pravice in pravičnost**.

Sama Listina ne določa novih pravic in ne širi pristojnosti EU. Novost je enotno besedilo, ki združuje številne civilne, politične, družbene in gospodarske pravice, ki jih najdemo tudi v evropskih konvencijah, pogodbah, listinah, zakonodaji in sodni praksi. Poleg tega pa je Listina sodobna, saj se loteva izzivov, kot so bioetični standardi, osebni podatki, trajnostni razvoj in varstvo potrošnikov.

Vendar pa ne more pomagati ljudem pri spodbijanju njihovih vlad pri notranjih zadevah, ki jih rešujejo državne oblasti (glej 51. člen).

Od leta 1957, ko je bila podpisana prvotna Rimska pogodba, je vsaka revizija pogodbe okrepila zaščito državljanskih pravic. Leta 1999 je bil z Amsterdamsko pogodbo narejen pomemben korak pri spodbujanju sodelovanja EU pri stvareh, povezanih s sodstvom in notranjimi zadevami. Ta pogodba je dala Sodišču Evropskih skupnosti pristojnost, da zagotovi, da vse institucije EU spoštujejo temeljne pravice.

V 6. členu pogodbe o Evropski uniji piše: "Unija temelji na načelih svobode, demokracije, spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravne države, načel, ki so skupna državam članicam".

Pogodba EU dovoljuje Svetu ministrov tudi uvajanje novih državljanskih pravic in zagotavlja, da nove članice EU dosežejo enako visoke standarde. Ukrepi, kot je odprava smrtne kazni, so predpogoj za pogajanja o članstvu v EU.

Zakaj EU potrebuje Listino o temeljnih pravicah?

Na zasedanju v Kölnu, v Nemčiji, junija 1999 so voditelji EU najprej poudarili potrebo po "združenju temeljnih pravic, ki veljajo na ravni Unije, v Listini, saj bi jih tako še bolj poudarili".

S tem ko EU postaja enotno evropsko področje varnosti, pravice in svobode za njene državljane ter se loteva tako občutljivih zadev, kot so priseljevanje, azil in pravosodno sodelovanje, je zanjo pomembnejše kot kdaj prej, da ima lastno dogovorjeno izjavo o temeljnih pravicah ne samo za zaščito posameznikov, ampak tudi kot okvir za vodenje dejavnosti institucij EU katerim se da "politično in moralno legitimnost".[1]

Listina EU se razlikuje od Evropske konvencije o človekovih pravicah (ECHR), ki jo je leta 1950 potrdil Svet Evrope, ki ima vključno z Rusijo več kot 40 članic. Listina temelji na Evropski listini o človekovih pravicah, vendar vključuje še socialne in politične pravice, v 52. členu pa poudarja, da ne spodbija prejšnje Konvencije. V preteklosti so k Evropski listini za človekove pravice lahko pristopile samo posamezne države, sedaj pa ima EU pooblastilo, da jo podpiše samostojno.

Kdo je Listino napisal?

Listina je ustvarila precedens zaradi odprte in demokratične poti, po kateri jo je oblikovala 62-članska **Konvencija**, ki so jo sestavljali predstavniki državnih poglavarjev in vlad, Evropske komisije in Parlamenta ter člani nacionalnih parlamentov. Konvencija je začela delovati decembra 1999, oktobra 2000 pa je sprejela osnutek Listine. Konvencija se je na javnem srečanju posvetovala s številnimi interesnimi skupinami. Tak način dela se je izkazal za tako uspešnega, da je Evropski svet decembra 2001 za oblikovanje nove Ustavne pogodbe ustanovil **Konvencijo o prihodnosti Evrope**. Pogodba je bila podpisana oktobra 2004 v Rimu.

Status Listine

Svet ministrov EU ter predsednika Evropskega parlamenta in Evropske komisije so Listino uradno razglasili na Vrhu EU decembra 2002 v Nici. Čeprav še ni pravnomočna, ker ni vključena v pogodbe, ki sestavljajo pravno podlago EU, ima Listina močen političen vpliv. Parlament in Komisija sta dolžna spoštovati te pravice pri vseh politikah in dejavnostih, nekatera evropska sodišča pa so se nanjo oprla pri sodnih odločitvah sodišča in uvajanju nove sodne prakse, priznavajoč Listino kot pomembno referenco.

Status Listine pa se bo spremenil, če države članice ratificirajo Ustavno pogodbo. Besedilo Listine je drugi del Ustave in bo postalo eden izmed pravnih temeljev EU.

Kaj to pomeni za vas

Listina je povzetek skupnih evropskih vrednot, s katerimi se lahko identificirajo *vsí* državljani. Ljudem v EU s poznavanjem in razumevanjem njihovih pravic ponuja orodje za obrambo, poleg tega pa ponuja še temeljitejše izvajanje kontrole nad dejavnostmi nacionalnih in evropskih organov oblasti pri sprejemanju in izvajanju zakonodaje Unije. Ne velja pa pri notranjih dejavnostih držav članic, za katere se uporabljajo nacionalni zakoni in ustave.

Listina v jasnem in razumljivem jeziku izraža spoštovanje demokracije, človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki so v samem srcu Evropske unije.

Dodatne informacije najdete na spletni strani:

http://europa.eu.int/comm/justice_home/unit/charte/index_en.html

[1] Sporočilo Evropske komisije, (COM/2000/0559) 13.7.00.

